Horváth Péter

Csaó, bambinó

regényrészlet

Horváth – Apu, most én mondok mesét, egy új mesét,
hogy a rakéta Holdba ért. – Ez ám a szép!
Pilóta bácsi ott kiszáll. – Mesélj tovább!

Harsányi Béla és G. Dénes György dalát Breitner János és Kaszás Lacika énekelte. Az énekesek nevét ismertem, a szerzőkét nem. Az ő nevüket csak Gazsi tanár úr tudta, de hát neki lila nadrágja és hawaii gitárja volt. Ő kezelte a lemezjátszót Marx, Engels és Lenin nagyméretű képe alatt.

Pár éve még reszkettem a három szakállas alaktól.

– Kísértet járja be Európát – huhogott a nagyapám –, a kommunizmus kísértete!

– Jaj, Rudi, fogd már be a szád! – förmedt rá a nagyanyám. – Nem elég, hogy elszakítják a szüleitől meg a testvérétől, még halálra is rémíted ezt a szegény gyereket.

– Én nem félek semmitől! – hazudtam.

Nagyapám imbolygó léptekkel indult a szobából kifelé.

Utána mentem.

– Engels itt lakik – mutatott a fürdőszobaajtóra –, Marx a vécében, Lenin meg bent, a szobában, a kályha mögött.

– Á! – mondtam. – Ez egy nagy hülyeség.

Nagyapám lehorgonyzott az előszobaszekrény előtt.

– Ők raktak ki a vámtól! – morogta. – Elvették a tiszti egyenruhámat, és könyökvédős könyvelőt csináltak belőlem!

Hétévesen nem tudtam, mi az a vám, azt se, hogy mi a könyvelő, de azt láttam, hogy a nagyapám be van csípve, és elesik, ha nem fogom meg a kezét.

Mondtam is neki.

– Szivar, te be vagy csípve!

Megsimogatta a fejem.

– Okos gyerek vagy – mondta.

A konyhába mentünk.

A gáztűzhelyen különös fedelű edény szörcsögött.

– A gyárban csinálták nekem! – büszkélkedett a nagyapám. – Amerikában gyorsfőzőedénynek hívják, de mi lassan főzünk vele.

Az edény fedelének közepéről vékony rézcső vezetett a hidegvízzel teli mosófazékba, ott kanyargott párat, kis csapban végződött a mosófazék falán. A csapból egy bögrébe csöpögött valami.

Nagyapám felemelte a bögrét, beleszagolt.

– Egy dologban igazuk van a kommunistáknak. A lé határozza meg a tudatot! – Ivott egy kortyot. – Na, ez már nem a rézeleje! Megkóstolod?

– Nem én! – fintorogtam.

– Miért?

– Büdös!

Nagyapám megsértődött.

– Büdös? Akkor menj vissza a nagyanyádhoz, és csukd be a konyhaajtót magad után!

Ahogy betettem a konyhaajtót, az előszobafalban búgni kezdett egy cső. Megtorpantam, behunytam a szemem.

– Hol szólsz, kispajtás?

A zeneóvódában játszottuk ezt, még Szegeden, amíg az óvódát be nem zárták a kijárási tilalom miatt. Aki a kör közepére állt, és behunyta a szemét, annak kellett megkérdeznie:

– Hol szólsz, kispajtás!

Az óvónő rámutatott valamelyikőnkre, az válaszolt:

– Itt!

Ekkor a kérdező kinyitotta a szemét, megpróbálta kitalálni, ki felelt a kérdésére.

Én mindig kitaláltam.

Most újra megkérdeztem, csak úgy, játszásiból.

– Hol szólsz, kispajtás?

Majdnem elájultam, mert úgy hallottam, hogy a vécéajtó mögül Marx válaszol.

– Itt!

Sokszor hallottam őket aztán, ha egyedül voltam, és akkoriban sokszor voltam egyedül.

*

– Járom az utam, macskaköves úton.
A léptem kopog esős éjszakán.
Az ütött kopott utcák nevét tudom,
mert én itt születtem, ez a hazám...

Horváth Jenő és G. Dénes György szerzeménye a nagyapám kedvenc slágere volt. Ha vásárnapdélelőtt sétálni mentünk, fogta a kiránduló

plakettekkel teli, ezüstfejű túrabotját, feltette a puhakalapját, én is a fejembe nyomtam a jelvényekkel teletűzdelt kalapomat.

Fütyörésztünk vagy dudorásztunk az utcán.

– Ha nem tudok aludni éjjel,
És nem jön az álom felém,
Veszem a kalapom, s a kaput becsukom,
S fütyülve indulok én.

– Szerettem volna bejárni az egész világot, de csak Bécsig jutottam – mondta a nagyapám. – Gyere, a Fenyvesnél megnézzük a kirakatokat.

– Megállok én egy neonlámpa alatt,
Egy egész élet emlékeivel,
Azt, ami még az életemből maradt,
Szép csendben, békén már itt töltöm el.

A Kálvin tér sarkán lévő Szabadáság áruházat azelőtt Fenyves áruháznak hívták. Nagyapám gyakran mondogatta, hogy minden jobb volt azelőtt. Nem tudtam, hogy pontosan mire vonatkozik a szó, amit olyan hangsúllyal ejtett ki a száján, amit még a Szoboszlai Sándor se tudott volna utánozni, pedig ő volt a legnagyobb színész Békéscsabán. Vágyódás és lemondás volt a nagyapám sóhajában, ami valamiért nagyon nem tetszett a nagyanyámnak.

– Ne álmodozz, Rudi, abból nem élünk meg.

– El kell menni innen! – mondta a nagyapám.

– Hova? – kérdeztem tőle.

– Mindegy fiam, csak át a határon, ahonnan ceyloni tea, brazil kávé, egyiptomi cigaretta és kínai selyem érkezett a Dunán, amikor még vámtiszt voltam.

– Mi az a határ? – kérdeztem.

– Az a vonal, ami elválasztja egymástól az országokat.

– Egy vonal?

– Meg a vasfüggöny, sajnos.

– Van kisajtó rajta?

– Milyen kisajtó?

– Azon jönnek ki a színészek meghajolni, ha siker van.

Barackot nyomott a fejemre.

– Ígérd meg nekem, hogy ha nagyfiú leszel, úgy itt hagyod ezeket, mint a sicc.

Ezt végképp nem értettem. Sicc egy macska neve volt a hajtogatós képes füzetemben.

– Jaj, Rudi – szólalt meg a nagyanyám. – Telebeszéled a gyerek fejét, aztán csodálkozol, ha úgy jár majd, mint az apja.

– A Jenő egy nemzeti hős.

Próbáltam összerakni a dolgokat.

– Románia túl van a határon?

– Mit akarsz te Romániával?

– Apu ott dolgozik.

– Ki mondta ezt a marhaságot?

– Anya.

– Nem mondott igazat. Apád a Csillagban ül, amiért...

– Rudi, most már tényleg fogd be a szád, mert nem tudom, mit csinálok!

– A gyereknek joga van tudni az igazságot!

– Milyen igazságot, te agyalágyult?

– Miért beszélsz így velem?

Bemenekültem a nagy asztal alá. Az asztalterítő a földig lógott, mintha sátorban volnék Csingacsgukkal és az Utolsó Mohikánnal. Róluk apánk mesélt, amikor együtt laktunk, mielőtt elutazott a katonákkal Romániába, és én ideköltöztem a nagyanyámékhoz. Hétéves voltam. Nem akartam hallani, mit vágnak egymás fejéhez.

Nagyanyám kiment a konyhába. Kilestem az asztalterítő résén. Nagyanyámnak vastag lába volt és dagadt bokája. Amikor becsukta maga mögött a szobaajtót, előbújtam. Nagyapám az íróasztalánál szívta a cigarettáját. Odasomfordáltam.

– Mi az igazság, Szivarka? – kérdeztem tőle.

– Az, ami nincs – horkantott. – Menj, csináld meg a leckédet.

– Már megcsináltam.

– Akkor olvass, vagy mit tudom én.

– Miért haragszol rám?

– Hagyjatok békén! Miről tehetek én? Semmiről nem tehetek!

Borostás volt, nem borotválkozott vasárnap, pedig szerettem nézni, ahogy a pamaccsal fehérre szappanozza a képét, aztán a borotvakéssel lekaparja.

– Mit bámulsz? – förmedt rám.

– Odaülhetek hozzád?

– Jaj, fiam...! – sóhajtott. – Nehéz vagy már nekem. – Elnyomta a csikket. – Na, gyere!

Megkerültem az íróasztalt, a térdére ültem.

– Így lovagolnak a hölgyek. – Átölelt, ringatott. Aztán emelgetni kezdte a térdét alattam. – Így döcögnek a parasztok. – Gyorsított. – Így lovagolnak a papok. Így vágtatnak a huszárok...

Lerepültem a térdéről, bevágtam a homlokom az íróasztal sarkába. Nagyapám leguggolt hozzám

– Nem vérzik? Mutasd! Le kell nyomni valami hideggel, mielőtt pukli nőne rajta. – Felállt, kiborította a gondosan hegyezett ceruzáit az ezüstpoharából, a poharat a homlokomra nyomta. – Ne mocorogj! – Már nem fájt a homlokom, de hagytam, hogy magához ölelve tartson a karjai közt. – Te vagy az én titoknokom – súgta a fülembe.

Húsz évvel később halt meg. Nem volt igazán beteg, csak képzelte, hogy isiásza, tüdőtágulása, veseelégtelensége és szívnagyobbodása van.

Még járták a handlék a várost. A bérházak udvarán kornyikáltak.

– Ószeres! Használt ruhát, bútort, minden veszek!

Nagyanyám a Szivar minden holmiját az asztalra tornyozta.

A handlé hümmögve körbejárta az asztalt.

– Ötezerkétszáz forintot tudok adni.

– Az egészért? – sápadt a nagyanyám.

– Mi is a piacról élünk, nagyságos asszonyom.

Nagyanyám kihúzta a halom alól az öreg túrabotját.

– Ez a tied lehet – nyújtotta nekem. – A többit viheti – mondta az ószeresnek.

Nagyapám hamvai sokáig pihentek a farkasréti temető falában. Anyám húga másodszorra egy amerikai hazánkfiához ment feleségül.

– Elvinnénk a Szivart Csikágóba, ha nem bánja, mama.

– Felőlem – mondta a nagyanyám.

A temetőgondok komoly pénzt kért azért, hogy a falkamrát kinyissa. Nagynéném másnap kisétált új férjével a temetőbe, vésővel, kalapáccsal. Kivették az urnát a falból. Egy sótartónyi hamuval átrepültek az óceánon. A többit a Dunába szórták, hogy a nagyapám bejárhassa az egész világot, ahonnan a folyón érkező ceyloni teát, brazil kávét, egyiptomi cigarettát és kínai selymet vámolt el *azelőtt*.